
Perneczky Géza

MAGYAR VÉR

Mint a villám járta be a hír a várost: a Rózsa utca öt szám alatt felrobbant a paprika! A durranás olyan nagy volt, hogy először azt sem lehetett tudni, mi történt. Az emberek fejüket vesztve futkostak ide-oda, és az sem nyugtatta meg őket, hogy röviddel rá feltűntek a rendőrség és a tűzoltóság hangosan tülkölő kocsijai is. Sokan a tűzoltók után iramodtak, hogy megtudják, honnan jön a veszedelem, vagy hogy miféle baj esett rájuk. De ezeket az embereket rendőrkordon tartóztatta fel mindjárt a Rózsa utca elején.

Végül azonban a hatóságok szigora sem akadályozhatta meg, hogy ne váljon köztudottá: a Porcája Lajos-féle fűszerüzlet repült a levegőbe, mert az erős paprika, amelybe – hej! – régi szokás szerint lőport is keverték, egy könnyelműen eldobott cigarettavégtől tüzet fogott. A robbanás füstölgő rakétaként repítette az üzlet küszöbén beszélgető bevásárlókat a szemközti lévő kokárda- és koszorúárus kirakatába. Pár lépéssel odébb, egy trafik előtt a Zsölözméről a fővárosba felutazott gazdászlegények egy csoportja éppen a lófuttatások eredményeit akarta megtudakolni. A fejük felett lévő ablakokat a légnyomás mind a nyakukba borította, és a sebekbe, amelyeket a lehulló üvegcserepek okoztak, beledörzsölődött a finoman szitáló pirospaprika is, úgyhogy a megsérült fiatalembereket erős kézzel kellett lefogni, nehogy a fájdalomtól a vesztükbe rohanjanak.

Súlyos károkat szenvedett a közeli szolgabíróotthon is, ahol az urak éppen a tarokk-kártya szenvedélyének hódoltak. A tornácon kártyázó szolgabírók arcába égő sebeket mart a robbanás erejétől a levegőbe emelkedett fűszerőrlet, és a mindent elárasztó erős paprikától több kártyapakli annyira vörösre színeződött, hogy mint teljesen használhatatlanokat, ki kellett vonni őket a forgalomból. A katasztrófa azonban a Porcáják melletti ház udvarán hatott a legszörnyűbben. Itt egy özvegyasszony éppen a tyúkjait etette. Szemtanúk mesélik, hogy a forró levegő, amely a durranás pillanatában száguldott végig az udvaron, egy csapásra megfojtotta a vidáman káráló szárnyas jószágot, és a sitergő-lángoló paprika elviselhetetlenül csípős levessé változtatta a baromfinak kitett ivóvizet.

Szerencsére a kivezényelt hatósági közegek azonnal ellenintézkedésekbe mentek át, és nekiláttak, hogy mentsék a menthető. Először két kocsiderék homokot szórtak szét a Rózsa utcában, majd a tűzoltóság kannákból locsolt tejföllel oltotta el a lángoló gazdalegényeket. A tönkrement baromfit kiosztották a cigánysoron, ahol nagy volt az öröm a váratlan lakoma láttán. A városházán pedig úgy döntöttek az illetékesek, hogy addig is, amíg Fiuméből megérkeznek az új kártyapaklik, a szolgabírák a közületi kártyákat forgathatják.

Sajnos azonban a hivatalosak nem számoltak eléggé az eset lélektani következményeivel, azzal ugyanis, hogy a sajnálatos baleset erjesztően fog majd hatni a politikai életre. Az indulatok tényleg szenvedélyes formát öltöttek – már a következő nap elhárapódtak a nemkívánatos ribilliók. Felelőtlen elemek több vidéki városban merényletet követtek el a helyi fűszerboltok ellen, és Kalocsán, valamint Szegeden egy-egy

paprikamalom is a levegőbe repült. A megtévesztett lakosság ezekben a városokban kitűzte a nemzetiszínű lobogót. Harmadnap paprikarobbanásokat jelentettek több más nagyobb településről és megyeszékhelyről is.

A kormány rendkívüli tanácskozásra ült össze, és a szakminiszter elrendelte, hogy a lakosság felelősségteljesen viselkedjen. A kiadott rendelet szerint vidéken a csendőrség, a fővárosban pedig az erre a célra újra a hivatalukba visszahívott hajdúk kötelesek további intézkedések meghozataláig a paprikára vigyázni.

Szóba került az is, hogy csökkentik az őrölt paprikába kevert puszkapor mennyiségét. Amikor azonban kitudódott, hogy a kormány miről tárgyal, azonnal néptömegek verődtek össze a fővárosban, és spontán tüntetők lepték el vidéken is a forgalmasabb utcákat. Attól kellett tartani, hogy a nyugtalanság átterjedhet a katonaságra is, az pedig a vég kezdetét jelentené. Az élelmezésügyi minisztérium egyik államtitkára – mint ünnepi szónok – arról próbálta meggyőzni hallgatóit, hogy a puszkapor kivonása a népélelmezésből nemcsak a paprikarobbanásokat csökkentené a minimumra, hanem a magyar konyhát is közelebb hozná az európai ízléshez. A puszkapor nem tesz jót a gyomornak – hangsúlyozta az államtitkár, de kifütyülték. Az emberek tudták, mire megy ki a turpisság, és nem titkolták, hogy úgy érzik, a paprika lőportalanításával régi jogától fosztanak meg a nemzetet.

Végül a kormány is belátta, hogy az ilyen irányú intézkedéseivel nemhogy csillapítaná a veszélyt, de inkább csak olajat önt a tűzre. Így hát elállt a lőpor forgalmát korlátozó szándékától. Ám a visszavonó rendelkezések már későn érkeztek, és bekövetkezett az, amitől a józanabb kedélyű megfigyelők már régóta tartottak: itt is, ott is vidáman kezdtek ropogni a paprikatüzek, és egyre több ünnepi vacsorát jelentettek a napilapok a lakosság köréből is. Arról cikkeztek az újságok, hogy lám, az emberek most még erősebben paprikázzák meg a kamrában található élelmiszereket, és annyit esznek a piros méregből, amennyi csak beléjük fér.

Nyílt titok, hogy mire gondolnak közben. Azon a véleményen vannak, hogy nem érdemes a fűszerekkel különösebben takarékoskodni. Küszöbön állnak ugyanis a komoly változások!

A FORRÓ VÁROS

A várost két oldalról a fölhevült hegyoldalak szikláí fűtik. Alulról a Yesilirmak folyó meleg vize mossa a falakat. A keskeny földnyelven, amely a szirtek és a folyó medre között húzódik, állt egykor Pontusz király palotája. A parton most ottomán faházak roskadoznak. Egyikük-másikuk egyenest a folyó vizébe ereszti a falait. A legtöbb ház azonban a porban fürdik. A por pedig olyan, mint a radioaktív hamu: éget.

Az utcák egy része már a délutáni órákban árnyékba borul. A völgy szűk, és a nap a meredek hegyoldal mögé fordul. De az árnyékos katlan mégsem lesz ettől hűvösebb, csak valamivel sötétebb. Az áttüzesedett sziklák most kemenceként fűtik a várost. A bennük felgyűlt hőség hullámokban löki el magát a kövektől, és az alant elterülő utcákat ostromolja. Igen, a meleg csapdába esett, és kavargó, mert nem talál magának

semerre sem kiutat. A szárazon örvénylő levegőben röptükben fulladnak meg a madarak. Hulló tollazatuk fölismerhetetlen piszokká örlődik, mire az utcákon földet ér.

Némán ereszkedik a házakra egy láthatatlan hadsereg, az ütközet birkózáshoz hasonlít, és hang nélkül folyik.

Ott, ahol tovább süt a nap, lassan elhalnak a csírák. A fény az ilyen helyeken elviselhetetlen, kimossa az ember szeméből a felismerhető formákat. A magasban lobogó tűz átégeti a szaruhártyát, és beszárítja a szem kocsonyás állagát – az ember megvakul. Akiben van életöszton, az elfordul, és még azt sem képes ellenőrizni, hogy kéken világít-e az ég a feje fölött. Csak egy öszvér bírja ki a napos oldalon – áll, és a hátával fogja fel a tűző meleget. Közelebről nézve azonban kiderül, hogy már nem él. Kiszáradt lábai olyan merevek, hogy képesek a test súlyát megtartani. Most egy lángoló fényoszlop találja telibe a döglött állatot. Az öszvér megremeg, és egyenletes léptekkel elindul. Hosszan baktat, merev egyenletességgel rakja a lábait. Így távolodik, míg csak el nem tűnik az íjként feszülő utca hajlatában.

A túlélők a kávéházak árnyas barlangjaiba húzódtak vissza, és forró teával vigasztalják magukat. A tea melegét a szájukba vett hűvös fürdőnek vélik. Nézik a kockacukrot, amit a teába dobtak. A cukor örömmel oldódik fel, és pezsgő buborékokat küld a felszínre. A kávé csak kevesen isszák. Drága. A helyi lakosság abból él, amit a kövek izzadnak ki magukból. A szárított trágyaként felhalmozódó semmiből.

Tényleg az a benyomásunk, hogy a szegénység rostos és darabos – korhadt deszkák, rozsdás bádoglemezek és rothadó szalma mindenütt. A legtöbb műhely olyan sötét, mintha a föld gyomrába vezetne. A korom okozza ezt a sötétséget – megtapadt a falakon. Nehéz eldönteni, honnan a korom. Van, ahol faszénnel fűtenek, mert a munkába vett fémet a nyári meleg egyedül nem képes megolvasztani. Másutt azonban csak az emberek megpörkölt lélegzete rakódik le ilyen sötéten.

Az arcok is kormosak. A legtöbb férfi ugyanis nem borotválkozik. A gyerekek teste is sötét. A hátukon azonban néha világító rózsaszín folt húzódik, teknő alakú seb – a leégett bőr hegei, illetve a nyers hús nyoma, ahogy lassan gyógyul. A gyerekek mégis bármikor hajlandók rá, hogy tíz fillérért kiszaladjanak az árnyékból a napsütésre. Az élelmesebbek és ügyesebbek ugyanezért a pénzért a hídról a folyóba ugranak. Ahogy kimásznak, testükről a víz kövér cseppekben hull a flaszterre. Gyíkok futnak elő, és mintha hűvös aludttej lenne, úgy isszák a vízcseppeket.

A friss tej ismeretlen itt, hiszen a melegben percek alatt megsavanyodna. Tartósabb a méz. A sűrű mézből üvegtáblákat húznak a mesterek, és az így készült lemezekkel tapasztják be az imaház ablakait. A méhek azonban csak tavasszal láthatók, amikor még van esély rá, hogy nektárra találjanak. Ismert állat még a hangya, a kandírozott patkány és az énekesmadár. A kisebb madarakat száraz lopótökben tartják, amire sűrű sorokban kis nyílásokat vágtak, hogy gyönyörködni lehessen az ugrándozó állatkában. Csak a szép tollazatú talpas tyúknak jár ki a vesszőből font kalitka. A kalitkák akkorák, hogy az állat éppen guggolni tud benne. Az emberek fantáziaszegények, el sem tudják képzelni, hogy a madár futkosni meg repülni szeretne.

Fontos nyersanyag a gyapjú, a kóc és a rongy is. A zsiradékok nagy részét hagyományos módon a juhok farkából nyerik. A fark ezen a vidéken vastagra hízik, és ahogy a juh legel, a földet éri. A levágott farkok olyan, mint a teli tömlő. Felakasztva lóg a falakon, és noha hamarosan rohadásnak indul, a benne lévő faggyú még sokáig használható marad. Legfeljebb avasodni tud, mert a zsír örök.

A nehéz levegőt a vendéglőből kiáradó égett olajszag és füst teszi még sűrűbbé.

A tömbbé tapasztott birkahús lassan forog a tűz közelében, miközben a pörkölődő masszán sárga zsírcseppek kapnak lángra. Olajos veríték csöpög a tüzet vigyázó férfi homlokáról is. Mögötte, egy rögtönzött kassza mögött ül az üzlet tulajdonosa. Öreg ember már, teljesen száraz a bőre – szőrszálakkal árnyékolt szeméből mintha halszálkák hullanának. Ez az egyetlen csapadék a nyári hónapok alatt.

Valamivel hűvösebb a levegő a régi bazár bolthajtásai alatt. Itt még beszédfoszlányok is hallhatók. Valahányszor fejkendős asszonyok hangja visszhangzik a belső folyosókon, a rőfös idegesen felugrik, odaáll a boltja ajtajába, és mosolyog. Az asszonyok sokáig alkusznak, isszák a rőfös ajkáról a sörbetlevet. Mondják, hogy a régi bazár nyolcszáz éves. Valahányszor egy-egy asszony kilép onnan az utcára, mint megérintett mímórzalevelek, megint összeesnek és tovább fonnyadnak bent az árusok.

Szemben van a mosé. Sárgára festett fala fölissza és nem ereszti tovább az imákat. Kis minaret áll mellette, a fedele kékes fénnel rozsdásodik. Mellette akácfa, amely a porból szív vizet magának, és az éjszaka felhangzó kiáltásokból táplálkozik. Egy lovas kocsí várakozik az árnyékában. A lapos, rövidke jármű deszkáit mesebeli jelenetekkel festették ki, odaliszkokkal és Szindbádokkal. A csillogó színek és a pozsgás formákat sejtető körvonalak a vásári körhinták lovacskáira emlékeztetnek. A kocsí elé fogott ló is hasonló fajta, fából faragott törzsre húzott lakkozott papírmásé. Kicsiny termete alapján persze akár arab telivér is lehetne. Száz évvel ezelőtt még egy bég lovagolt az állaton. Ma egy kamasz hordja a bég bugyogóját, a kelme kifakult. A vastag öv, amelynek az volt a dolga, hogy a bugyogót a derékra szorítsa, már régen elveszett. Egy áruházi nadrágszj helyettesíti.

Ahogy alkonyodni kezd, az elkallódott öv fénye váratlanul mégiscsak megjelenik az égbolton. Végre visszavonulnak a lángnyelvek – holnap reggelig tűzszünet. A várost koronázó szirtek csúcsán rózsaszín lámpások fénye gyullad ki, és míg lent a völgyben előmászik a pincéből a sötét, fent a hegyek csendesen világítanak még egy darabig. Lassacskán azonban elfogy ez a fény is, és lila árnyék kúszik a bágyadtan foszforeszkáló kövekre.

Ez az a perc, amikor megengedettek a csodák. Mehmed Cselebit látjuk, Bayezid szultán fiát, aki valamikor Amásya városát lakta és híressé tette. Élete azzal telt el, hogy fivéreivel a trónért hadakozott. Alakja most a sziklák árnyékából lép elő. Lenéz a városra. Turbánját bokrokból rakta, köpenyét a napszitta kövek ráncai helyettesítik. Arca fekete. Nyolcszáz év óta harcol testvéreivel, és minden esztendőben újra megöli őket. Vezetése alatt mindennap visszatérnek az elkárhozott lelkek a gyehenna tüzéről – most megértjük, hogy ez a szörnyű átok az, aminek a súlya alatt napközben mélyebbre hajolnak a háztetők. Ilyenkor, estefelé Mehmed Cselebi, a győztes kegyelmet hirdet, és fáradtan behunyja a szemét. Alakja újra kövekké hull szét, fekete arcát fölisszák a bokrok árnyékai.

Mint mikor a kályhára rácsukják az ajtót, azonnal sötétebb lesz. Még nincs hűvös, de máris megtelik a város emberekkel. A maradék fény pontos körvonalakat rajzol a szürkületben, és a száraz formák most tisztán, minden félelem nélkül láthatók. A város lakói kis csoportokba verődve sétálnak a folyóparton – köszöntik egymást, megbeszélik mindazt, amit a meleg napközben szobák csendjébe fullasztott.

A hídra macska fut ki, és az úttest közepén a forró porba dobja magát. Mintha megveszett volna, a hátára pöndörödvé nyávog, kurrogva énekel.

Látni, hogy a bég, aki megtalálta a nadrágját és a széles selyemövet hozzá, lóra szállt, és most lassan poroszkálva közeledik a túloldalon. Eközben a folyó vize elnyeli a ma-

radék fényt is, a ló minden lépésére sötétebb lesz valamivel. A lovagló alakból most már csak a kivont szablya föl-fölvillanó fénye vehető ki tisztán. A bég eléri a hidat. A macska nem veszi észre, hogy feléje közeledik, még mindig a porban fürdik, és kirúg a levegőbe. A bég most eléri a macskát, és mielőtt az fölpattanhatna, nyergében előrehajolva megsuhintja a pengét. A kettészelt macska hangtalanul gurul a hídról a folyó meleg vizébe.

Éjszaka van. Egy találkára érkezett asszony beleharap a magával hozott mandulás süteménybe.

KIS-ÁZSIA

Történetünk, amely sem kimagasló hőssel, sem pedig izgalmas fordulatokkal nem dicsekedhet, az anatóliai fennsík közepén játszódik.

Lapos, lefolyástalan terület ez, több száz kilométerre elnyúló teknő, amelyben meggyűlik a víz, hogy aztán nyaranta elpárologjon, és azt a szikes pusztát hagyja maga után, amit a törökök Tűz-gölünek – sós tónak – hívnak, bár a tó nevet alig érdemli meg. Barnára égett, füves pusztákkal, végtelennek tetsző mocsarakkal és szürkére fakult száraz sással tarkított táj ez. Néha kilométeres foltokban csak cserepesre repedezett kérges talaj található, másutt meg sóvirág borítja a visszahúzódó pocsolják helyén a földet. A sós vízben nem él meg sem hal, sem béka, de még szitakötőlárva sem tenyésznek, ezért aztán nem legelésznek arrafelé golyák sem. Csak apró természetű baglyok vadásznak néha azokra az egerekre és ürgékre, melyek a magasabban fekvő zombékosokon mégis megmaradtak, és kimerészkednek a sós illatú, sivatagos éjszakába.

Ha a nap felkel, fénye bevilágítja az Ankarától a déli tengerpart felé vezető kihalt országutat. Ennek az útnak a mentén fekszik Cihanbeyli, az a község, ahonnan a Tűz-gölü megközelíthető. Itt szállt ki az autóbusból a turista is, évek óta az egyetlen, aki a Tűz-gölüt látni akarja. Bebaktat a falu főterére, ahol félbehagyott iskolaépület áll. Ez a legnagyobb épület a községben, mert egyemeletes. Lapos tetejére víztárolónak hordót állítottak, s rögtön melléje egy táblát is, amelyen így, „H” nélkül az áll, hogy OTEL. A szálló udvara egyúttal gépállomásként is szolgál, éjjel-nappal hallani a traktorok és teherautók pöfögését. Ha végre a hajnali órákban elcsendesülnek a gépek, a görögdinnyéi mellett virrasztó árus bőgeti fel a táskarádióját. Az udvar sarkában vannak a dinnyék, és az embernek szüksége van a lármára, hogy ne aludjon el.

A főtér végén időnként megjelenik egy kopott autóbusz, áll egy darabig, a sofőr sört iszik, majd utasaival együtt, akik eddig a kocsmasztalnál ültek, beszáll a buszba, és a rázós köves úton kidöcög a Tűz-gölühöz épített sópároló telepre. A turista velük tart. A telep kapujánál megáll a busz, az utasok – valamennyi sótelepi munkás – kiszállnak. Csak a turista civil, őt vissza is viszik azonnal a faluba, mégpedig rendőri kísérettel, mert a szállóban felejtette az útlevelét. A sópároló ugyanis az állami kincstárnak dolgozik, hatóságilag őrzött ipartelep.

Másnap azonban sikerül végre bejutnia. A kapuőrök mint régi ismerőst üdvözlnek, és nevetve veszik át tőle az útlevelét. Egy fiókba zárják a papírt, aztán betesséklik egy

még rozzantabb minibuszba, amely a töltéseken át vezető úton indul el a tó felé. Még jó hat kilométer az út a sópároló medencéig. A hőség, amelynek az a dolga, hogy a medencéből elpárologtassa a vizet, még nem érkezett meg. Reggel nyolc óra van, és bár a nap magasan áll már, fogvacogtató a hideg. Sivatagi szél nyargal a keskeny töltések mentén, mint egy éjszakáról itt felejtett harapós kutya. A munkások, akik a medencék fenekén visszamaradt sót gyűjtik össze, most behúzzák magukat egy deszkabódéba, teát főznek, majd aludni térnek. Másfél óra múlva, amikor a meleg kezdi felűtteni a levegőt, még mindig ugyanaz a kép. Mint egy közlekedési baleset után a hullák, újságpapírral letakarva fekszenek a szerszámkamra olajos padlóján az emberek.

A turista egyedül indul el a töltéseken sóvizsgálatra.

A medence vize sűrű és üvegesen tiszta. A vízfeneken fehéren világító páncél. Ahol idegen test, kődarab vagy vízbe hullott nádszál áll ki a víztükörből, ott a só fantasztikus kristályok alakjában csapódik ki. Néha a fenéken is megjelennek hasonló kristályos alakzatok. A turista most hirtelen megáll, mert egy szabályos kristálykoronát pillant meg a víztükör alatt. A korona kör alakú, és hat sóliliom nyílik rajta. Az egyik ágából pedig drótszál emelkedik a víztükör fölé, a drót végén feltűzött papírdarabka, s a papíron annak a sópárló munkásnak a neve, aki a korona alakú drótvázat hizlalni a fenékre eresztette. Néhány lépéssel odébb újabb drótvázak fekszenek a fenéken. A rájuk rakódó só szögletes hasábokat alakított a drótformák köré. Mindmeggannyi aprócska oszlopalakzat, csillogó miniatűr temető.

Egy ember jön szembe vele a töltésen, és drótfogantyújánál fogva kiemel a vízből egy érdekesen kanyarodó, spirál alakú képződményt. Letör róla egy kristályvirágot, és odaadja a turistának. A kristályos oszlopcska meglepően nehéz. A turista még a szájában érzi a kesernyés teát, amivel a szerszámkamrában megkínálták. Most próbaképpen megnyalja a kezében tartott furcsa dísz tárgyat is, és az erős sós íztől köhögni kezd.

Délután utazik vissza a faluba. A kihalt, barnára pörkölődött tájban nem mozdul más, csak az itt-ott feltűnő forgószelek. Ingadozó járású poroszlopok árulják el a hol létüket. Tántorogva hajladoznak, aztán összeomlanak, eltűnnek. A meleg negyven fok fölé emelkedik, a szélcsend tökéletes, és az utolsó porból kavart oszlop is aláhanyatlík részegen. Egy távoli földhányás a forró levegőben hullámszerűen látszik, szürkés foltja, úgy tetszik, fölemelkedik, és mint egy póklábakra állított elefánt, lassan ringatja magát. A turista a buszban ülő szomszédjához fordul, és ujjal mutat a délibábra. A férfi csak a szemével int vissza. A teste szürke, a ruhája poros, nyakán a ráncok között sós lerakódás világít – az izzadság nyoma.

Napnyugtáig még van idő. A turista a falu végén a házakat fényképezi. Alacsonyak a házak, laposak, és földből döngölt a tetejük. El lehet látni fölöttük. Egy férfi behívja a turistát az otthonába, leülteti a szobában a szőnyegre. A falak is szőnyegekkel vannak kárpitozva, különben, mint egy sátor, üres a helyiség. Csak a szoba másik vége foglalt – itt félkörívben guggol a család. Sokan vannak, bizonyára a szomszédból is ájtjöttek. A turista és a házigazda szemben ül a sokadalommal. Ekkor a legnagyobb lány savanyú tejet hoz a vendégnek. Két pohárral hoz, a turista és a házigazda némán issza, a többiek pedig nézik őket. Aztán a turista megkérdezi a vendéglátóját, hogy hány gyereke van. Az zavartan nevet. Két kezét maga elé tartva kezdi hangosan felsorolni a gyerekei nevét. Az ujjain számolva jut el az eredményig: hat gyerek van a családban.

A háztól szikes, gyér fűvű lapályon át vezet a visszaút a faluba. Kis ér kanyarog a közepén. A libalegelő végén a távolban két megrakott, rokkant szekér körvonalai látszanak, mögöttük fölvert sátor. A turista arrafelé tart, és látja, hogy a sátor előtt férfiak

guggolnak. Észreveszik a közeledőt, aki óvatos, és csak a távolból fényképezi őket. Intenek neki, hogy jöjjön csak közelebb.

Közről aztán látni, hogy mi folyik – kakasviadal. Egy bajszos, kövér paraszt föláll, közelebb lép a turistához, és a sátorra mutatva magyarázza: cigányok. A turista bólint, érti, miről van szó. A falubeliek kakasa küzd itt meg az idegennel. A két kakas ott táncol a guggoló férfiak előtt. Csönd van, csak az állatok lihegése hallatszik. Meleg ánizsos pálinkával itatták meg őket a viadal előtt.

A turista nézi a kakasokat. Tarójukat és csőrük alatti lebernyegüket levágták, s tolatzatukat is, úgy látszik, rendszeresen tépik. A díszes madarakból így csak az izmos test és egy félmároknyi tarka faroktoll maradt – meg az erős, elszarusodott sarkantyúk. Az ánizsos pálinka forróvá hevíti a kakasok fejbőrét, lázban égnek a tarajból visszamaradt duzzadt hegek. A két állat egymás körül forog, meglapul, majd megint a magasba szökken. Egymásnak ugranak, aztán kavargó párharc után lihegve megmerevednek.

A fekete kakas a kitartóbb, úgy búbolja a vöröset, mintha tyúk lenne. A sarkantyús lábak közben mély sebeket ejtenek a vesztes testébe. Végre megelégedik az emberek a küzdelmet. A cigány gyors mozdulattal fölemeli a fekete kakast, és egy csuporból hideg vizet önt az állat fejére meg a testére. A vörös kakas még mindig nyitott csőrrel, nyelvét előretolva liheg, nem mozdul. Most előrelép a kövér török, és egy hirtelen mozdulattal a magasba rántja, majd maga elé tartva vizsgálgatja a vesztes állatot. A kakas, ahogy az erős markok között érzi magát, mereven megfeszül. Jól látni, miként csöpög a fekete vér a feltépett bögye aljából, ahogy így a magasban lebeg. A kövér török, kezében a kakassal, megfordul, és elindul a falu fele.

Ahogy a turista követi őt, hallja a győztes kakast, amint az a háta mögött diadalmasan kukorékol. A kövér törököt azonban egy időre elveszíti a szeme elől. Csak amikor egy udvar mellett halad el, fedezi fel újra. Az ember ónozott tálat rakott a földre, és éppen föléje tartja kakasát. A turista továbblép, de szájában érzi a vöröslő folyadék sós ízét. Továbbkíséri őt a kövér török képe, akinek, miközben elvágja a kakas nyakát, a vér a kezére spriccel.

A SZÓKE ORSZÁG

Mint a világ bármely részén, itt is a zöld az uralkodó szín. Zöldek a fenyők, zolden virítanak a rétek, zöld árnyékuk van a hegyeknek, és világoszöld szirmokat hajt a fakó encián. Csak a föld szóke, mert a gyakori fagy és az olvadó hó kimossa a színeket a talajból, azonkívül ott a gyökerek közt a foszforeszkálóan sárga agyag is. Lenhajú lányok fekszenek átfagyott testtel keresztbe-kasul arasznyira a talajszint alatt.

Az emberek azonban csak ritkán fáznak, mert állandóan a kezük ügyében van a rozspálinka, a füstölő vodka. Ha ittak, víztiszta tekintettel néznek utána az égre, amely szintén szóke. Lassan hullik a felhőtlen égből a hó, a pelyhekké fagyott harmat, és míg az emberek nem néznek oda, jávorszarvasok lélegzik föl a pálinkás üvegek halvány árnyékát. A viszonyokat jól jellemzi, hogy oly keveset beszél a lakosság. A farkasok, amelyek ősidők óta látogatják a falvakat, kiitták a szavakat a férfiak mellkasából. Az asszonyok meg amúgy is némák, csak ha szülnek, akkor jajgatnak erősen.

Az ország nagyobbik fele ismeretlen, és a jeges tengerig húzódik. A fiatalok, akik tornacipőben járják az északra vezető utakat, bizony ritkán jutnak el a horizontig. A csend és a gazdátlan pára finom kristályok alakjában gyűlik fel a zsebekben, és amikor az utolsó fenyőfához érnek, figyelmeztetően lidérclángra lobban. Ha mégis továbbmerészkedünk, szesínű fűvel találkozunk – a jelenség oka a klorofill egy albínó-változata. Ezen a fűvön apró rágcsáló állatok legelnek. Egyszer egy gimnazista zsebre tett egy ilyen állatot, de amikor hazaérve előhúzta, látta, hogy a ruha ráncai közt lera-kódott csend megmérgezte a zsákmányul ejtett jószágot. Az állat testén áttetsző csil-lagszórók nőttek, és a szobalevegővel találkozáva zizegve vízzé olvadtak. Maga az állat annyira kőkemény lett, hogy megőrzésére egyedül az ásványtani szertár látszott alkal-masnak.

A szőke országban egyszer érthetetlen tömegbaleset történt.

Egyszer egy paraszt túl nagy fába vágta a fejszét. A fejsze a fokáig hatolt a fatörzs-be, és ott úgy megszorult, hogy meg se moccant többé, hiába próbálta a férfi kihúzni. Makacs természete volt azonban a parasztnak – három nap, három éjjel küszködött a balta nyelével. Végül már az egész falu körülállta, és úgy figyelte. Mikor a férfi a har-madik nap éjszakáján elvesztette az eszméletét, ujjai még mindig a balta nyelét mar-kolták görcsösen. A legjobb barátja lépett mögéje, hogy megszabadítsa kínjaitól. En-nek is kezében volt a baltája, azt vágta hát a paraszt hátába. A falu némán figyelte, mi történik. Mozgás csak akkor támadt, amikor az áldozat öccse, aki szintén magával hoz-ta a baltáját, az irgalmas gyilkost egyetlen csapással a földre terítette.

Elkeseredett dulakodás kezdődött, amelynek során rendre ölték egymást a férfiak. Az utolsót, aki keskeny pengéjű késsel dolgozott, a megveszett asszonyok szedték széj-jel. Mint később egy környékbeli drámaíró megállapította, azért, mert a rájuk szakadt ö-zvegységükben úgy érezték, ellenállhatatlan vágy hajtja őket, hogy a késes férfival kö-zösüljenek.

A dolog később finomabb irodalmi feldolgozást kapott: a fába szorult balta itt csak szimbólum volt, és a szűnni nem akaró szerelmet jelképezte. Más interpretációk sze-rint egy régi rítus romlott változatával állunk szemben – a romlás aztán, úgy látszik, ragadósnak bizonyult. A legérdekesebb magyarázattal azonban egy fizikus szolgált. Szerinte a tömegbalesetet tragikus véletlen okozta. Nevezetesen az a körülmény, hogy a falu a sarkkörön túl feküdt, ahol nyáron soha nem nyugszik le a nap. Ha csak egy percre is a fenyőfák koronája mögé süllyedt volna, akkor a paraszt is azonnal elengede-tte volna a balta nyelét, és nem került volna sor a sajnálatos lefolyású hisztériára.

A VÉGSŐ KÉRDÉSEK

A küldöttség motoros hajója megérkezett a szigetre. Elsőnek néhány egyházi előkelő-ség lépett partra, majd azok a tudósok, akiket az éppen élő Nobel-díjasok közül vá-lasztottak ki. Őket követték a politikai élet kiválóságai.

A kis menet egy pillanatra megtorpant, mert az egyik elől haladó tudós atya reve-

rendája alá egy vízisikló menekült. Az idős úr azonban magasra emelte a feketén suhogó ruhadarabot, és a hulló gyors irányváltoztatással az út melletti magas fűbe siklott. A fákról papagájok rikácsolása hallatszott, és amíg az elől haladók azon töprengtek, hogy miként fogadja majd őket a sziget kormányzója, hirtelen szétváltak a pálmák, és egy elefánton lovagló alak pillantott le rájuk.

Tizenkét-tizenhárom éves fiúnak látszott, rövidnadrágban és pólóingben volt. Meztelen lábszárán elvakart szúnyogcsípések vöröslöttek, bokája pedig retkes volt a kosztól. A fiú hangosan felnevetett, amikor a kis küldöttség zavartan megállt előtte. Egyesek az érkezők közül azon kezdtek gondolkodni, miként is köszönjenek.

A helyzetet az elefánt mentette meg. Magasra lendítette az ormányát, majd puhán előrenyúlva cukor után kezdett kutatni az egyik Nobel-díjas vendég zsebében. A fiú a kamaszok szemtelenségével élvezte a küldöttség tagjainak a tanácsalanságát, majd a lábszárát kezdte vakarni. Ő volt a sziget kormányzója.

Végül az egyik úr ünnepélyesen üdvözölte őt, és megkérdezte, mi a dolgok és emberi tevékenységek végső értelme. Közölte, hogy a küldöttség egy bölcs formulát vár erre a kérdésre, és hogy az egész látogatást tulajdonképpen ezért szervezték.

– Arra számítottatok, hogy a válasz teológiai természetű lesz? – kérdezte a fiú a reverendás alakokra tekintve.

– Ha így lenne, akkor bizonyára az lenne az utóbbi évszázad legnagyobb csodája – válaszolta szerényen az egyik atya.

A küldöttség többi tagja hallgatott. Az egyik Nobel-díjas tudós, aki hegyes orrú lakkcipőt viselt, a cipője orrával kis gödröt kezdett fúrni a puha talajba. A fiú végül is abahagyta a küldöttek néma vizsgáztatását, és meztelen lába szárára tekintett. Megint egy szúnyog szállt rá, és szívókját mélyen a bőrébe eresztette.

Mielőtt azonban a nagy tehetségű ifjú agyonütötte volna a szúnyogot, a következőket nyilatkozta az elefánt előtt felsorakozott küldötteknek:

– Csak a nőstény szúnyog csíp, mégpedig azért, mert a melegvérűek vérére van szüksége ahhoz, hogy a tojásait megérlelje. Mindenki tudja ezt, csak maga a szúnyog nem. Ő csak teszi a dolgát. Mivel bizonyára vannak olyan lények is, akiknek a szemében viszont mi vagyunk szúnyogok, valószínű, hogy mi is hasonlóképpen tudatlanok vagyunk a saját dolgainkban. Általában is: az intelligenciák egymás fölött álló hierarchiája végtelen. Akárhol szakítjuk meg tehát a sort, az utolsó, éppen legmagasabb rendűnek látszó tag – mint például az ember – csak olyan láncszem ebben a folytonosságban, amely alatt a megismerhető dolgok végtelen tengere hullámzik, de fölötte is még mindig végtelenül nagy a kifürkészhetetlen titkok birodalma. Minél nagyobb kérdést intéz tehát az ember e titkok irányában, annál nagyobb intelligenciákkal méri össze magát, a végső kérdések pedig a sor egész terjedelmét hívják ki maguk ellen. És tudjuk: a végtelenhez viszonyítva a legmagasabb szám is végtelenül kicsiny. A végső emberi kérdések ezért olyan unintelligensek és megválaszolhatatlanok. Facit: sok dolog hihető, és sok válasz lehet igaz, csak amit az ember önmagáról hisz vagy mond, az mindig olyan, mint amikor a szúnyog firtatja saját létének titkait. A világ úgy van berendezve, hogy az ilyen kérdések el se hangozhassanak, de ha mégis felteszi őket valaki, akkor biztos, hogy a válasz soha nem lesz igaz.

– Szemtelen kölyök! – szitkozódott a lakkcipős tudós, amikor az elefánton lovagló fiú újra eltűnt a pálmák között. Aztán, mivel az egyik egyházi méltóság rosszálló pillantást vetett rá, magyarázólag hozzátette:

– Egy szavát sem hihetjük, ha tényleg igaz, amit mondott.